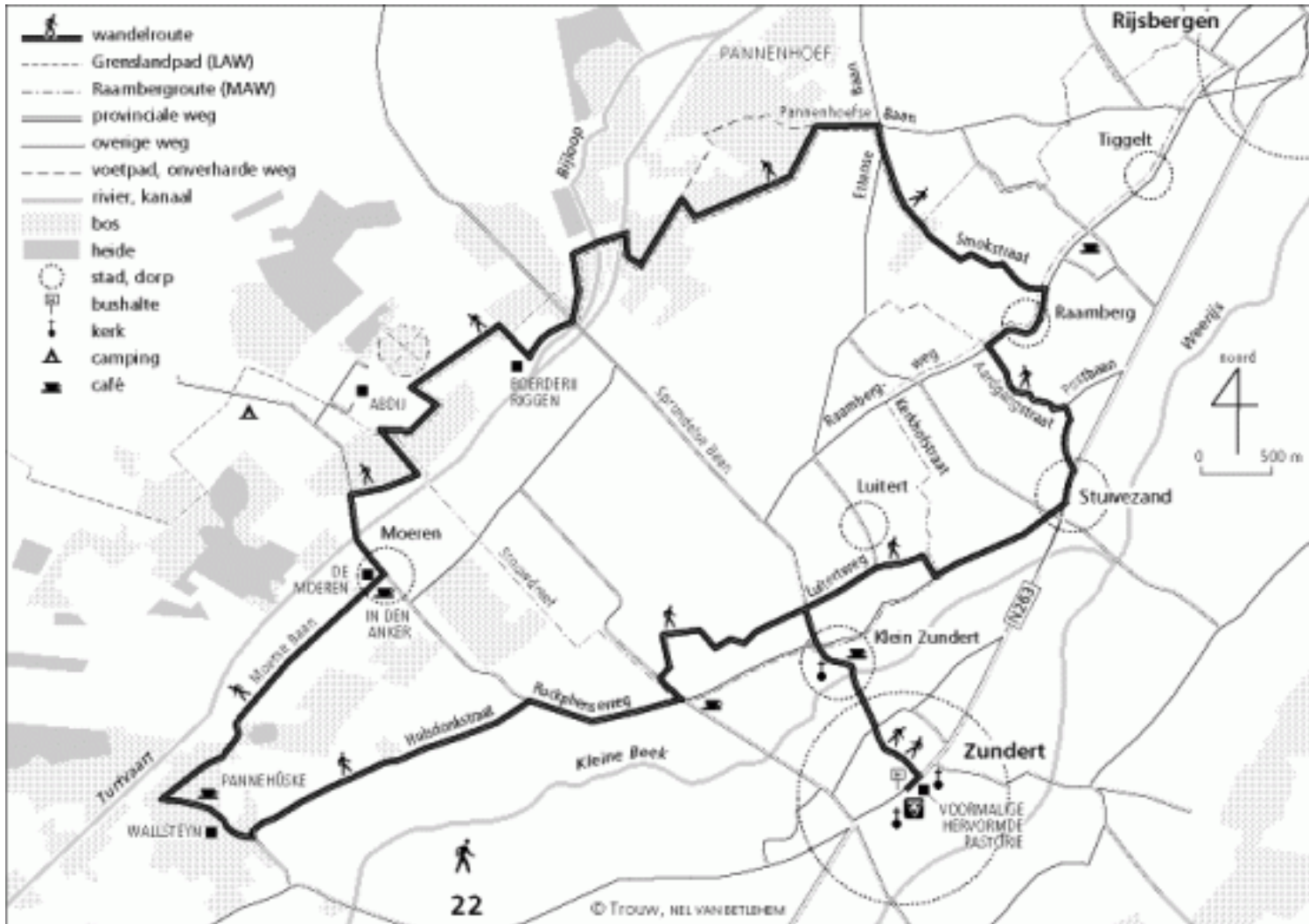


'O dat Zundert, de gedachte daaraan is soms al te sterk'



Van zijn geboorteplaats Zundert heeft de schilder Vincent van Gogh maar weinig werk nagelaten. Zijn zus Liesje herinnerde zich naderhand 'niet één penneschetsje of krabbeltje'.

Uiteindelijk zijn er een paar 'werkjes' van de geniale en tragische domineeszoon teruggevonden, waaronder tekeningen van een schuur en van een landschap - maar dat was eigenlijk meer na-tekenen dan tekenen. Zundert heeft dus meer geschiedenis gemaakt door zijn beroemde inwoner dan door diens schilderijen.

Toch bleef Van Gogh zijn hele (korte) leven met een warm gevoel aan Zundert terugdenken. In brieven aan zijn familie herinnerde hij herhaaldelijk aan de tijd dat ze aan de Markt woonden. En aan de heidevelden waarover hij als kind vaak liep. "Toen wij des avonds terugreden van Zundert over de hei, liepen pa en ik een eind, de zon ging rood onder achter 't masthout en de avondlucht weerkaatste in de moerassen, de hei en het gele en witte en grijze zand waren zoo vol toon en stemming", schreef hij eens aan zijn broer Theo. En hij bekende ook: "Tijdens mijn ziekte heb ik elke kamer van het huis te Zundert weer gezien, elk pad, elke plant in de tuin, de directe omgeving, de velden, de burens, het kerkhof, de kerk, onze moestuin achter - tot zelfs het eksterneest in een hoge acacia op het kerkhof."

Ook de mensen in Zundert was hij zeer toegedaan. Bij het horen van het bericht dat de vroegere tuinman van de pastorie in Zundert op sterven lag, nam Vincent op zaterdag-avond meteen de laatste trein van Dordrecht naar Oudenbosch en wandelde verder naar Zundert. Na een bezoek aan het doodsbed van een oude boer liet hij zich ontvallen: "Zundert, dien laatsten tocht daarheen vergeet ik niet licht" en "Als ik sterf, hoop ik precies zo te liggen als hij." Hij preees de Brabanders om hun 'eenvoudigheid en goedhartigheid' en hij sprak vooral met bewondering over de boeren: "Ik ploeg op mijn doeken als zij op hun akkers." De kinderwereld van Vincent is in ruim een eeuw tijd natuurlijk enorm veranderd. De pastorie van de Van Goghs aan de Markt, tegenover het gemeentehuis, heeft in 1903 plaats ge-maakt voor een nieuwe en is nu geseculariseerd

tot make-laardij. Het kerkje waar pa Dorus wekelijks zijn Preek van het Jaar hield, staat al lang niet meer aan het eind van het dorp, maar is omringd door prijzige nieuwbouw.

Toch 'hangt' er nog genoeg Vincent van Gogh-sfeer in Zundert, in de wijde omtrek vooral. Het is, zoals vader Dorus het noemde, 'een eenvoudige, mooie omgeving'. De hei waar de schilder met een 'altijd durende heimwee' aan terugdacht, is nu vooral een wirwar van tuinderijen waar boompjes en aardbeien worden ge-kweekt en van kronkelige weggetjes. Klein-Zundert wandelen we door, een uit de kluiten gewassen kerkdorp, waar de 'concurrentie' van Vincents pa samenkwam. Van de Oude Postbaan pikken we nog een klein stukje mee, de Napoleonsweg tussen Breda en Antwerpen, waarover de schilder uitbundig naar zijn broer schreef: "En dan de steenweg met de beukenboomen!" Stuivezand tippen we even aan, net als Luitert en Tiggelt, een buurtschapje dat Vincent op zijn tochten vaak aandeed. Her en der werken boer en tuinder zich een slag in de rondte, op borstelige maïsvelden of kluitige kwekerijen. Oude plekjes passeren we, grotendeels onverharde paadjes als de Aardgangstraat en de Smokstraat lopen we af en in de wijde omgeving zien we het oude land glooien: de erfenis van een eeuwen geleden uitgevoerde veenontginning. Vincent moet hier ook hebben rondgestapt. Thuis was hij een niet altijd even handelbaar kind, met driftbuien en erg op zichzelf gericht. Maar als hij de huideur achter zich dicht had getrokken, kon hij uren rondtrekken.

Hij zal vast en zeker over landgoed Pannenhoeve hebben gelopen, vroeger een eindeloos heideveld met vennen. Niet aan de hand van de wit-rode verfstrepen waarmee het Grenslandpad is aangegeven of de wit-gele markering van de Raambergroete. Wel over smokkelpaden en langs smalle sloten. Het veen is al in de 15de eeuw afgegraven en wordt sinds 1620 middendoor gesneden door een waterloop waarover de turf uit de Zundertse Moeren werd vervoerd naar Breda - op eenzelfde soort (turf-)schip als de historische inname van Breda is uitgevoerd. De Turfvaart ligt er nog, kaarsrecht en keurig ge-schoond. We kruisen haar een keer via een zachtwegende plank en komen in het bos ook het natuurlijke beekje de Bijloop tegen, dat bijna evenwijdig aan de Turfvaart loopt.

In het Sterrebos of bij de trappisten in abdij Maria Toevlucht is Vincent in elk geval niet geweest. Het klooster is in 1900 gesticht voor de Cisterciënzers van de strenge onderhouding en heeft sindsdien vele monniken een thuis gegeven (zoals Godfried Bomans' broer) en veel gasten een tijdelijk onderdak. Het bos is door de kloosterlingen aangelegd voor de houtproductie; op de kaart lijkt het een spelschijf van Trivial Pursuit, in werkelijkheid mediteren de trappisten er een eind in weg. Dat Van Gogh de herberg 'In den Anker' gekend heeft, spreekt voor zich. Het is het oudste café van Noord-Brabant, in 1635 gebouwd. Het was een boerderij, die vermoedelijk werd vernoemd naar de eerste ontginners van de streek, de eigenaars van de Bredase bierbrouwerij 'Het Ancher'. Met een galmende klink gaat de deur naar de authentieke tapperij open en stap je enkele eeuwen terug in de tijd. Het café is tegenwoordig een populaire pleister-plaats voor fietsers.

Met een schuin oog kijken we nog even naar het landhuis De Moeren, omstreeks 1800 gebouwd voor de familie Van der Hoeven - protestants en dus parochiaan van pa Van Gogh. Over de Moerse Baan bereiken we binnen een paar kilometer een tweede café, 'In 't Groene(n) Woud' - in de volksmond beter bekend als Pannehûske (omdat het in de vorige eeuw het eerste huis met dakpannen was). Ook hier kon Vincent een afzakkertje halen, want het pand dateert uit 1818. Het is eigendom van de Maatschappij van Welstand, een vereniging die 175 jaar geleden werd opgericht om met armoede bedreigde protestanten te ondersteunen. Het sterk Belgisch ogende logement hoort tot het landgoed Wallstein van de (naar de eerste bewoners, de ook al protestantse familie Van der Wall) en was oorspronkelijk de plek waar de turf werd verhandeld.

Twee cafés in één wandeling, en allebei nog zo wonder-schoon: het is eigenlijk te veel van het goede. Nu nog zien terug te komen in Zundert. De rechte weg (Hulsdonkstraat) maar.

© Trouw 2009, [op dit artikel rust copyright](#).